

Bilimin Önderliğinde Daha İyi Bir Dünya Arayışı: Popperci Bakış Açısıyla Interstellar Filminin Değerlendirmesi*

Emre Doğan

Makale Geliş Tarihi: 14.09.2020
Yayına Kabul Tarihi: 08.12.2020

Özet

Christopher Nolan'ın 2014 yılı yapımlı filmi Interstellar (Yıldızlararası), bilimsel bilgiyi temsil ediş biçimiyle pek çok bilimkurgu filminden ayrılmaktadır. Filmin temel mesajı; insanla ve doğayla ilgili problemlerin bilimsel bilgiyle çözülmesi gerektiği ve daha iyi bir dünya arayışının hayatta kalma içgüdüsünün temel izdüşümlerinden birisi olduğudur. Filmin aktarmaya çalıştığı bu mesaj ve ileri sürdüğü bu görüş, 20. yüzyılın önemli düşünürlerinden Karl Popper'in bilim ve siyaset felsefesi başlığı altındaki görüşleriyle benzeşim içermekte ve hatta detaylı bir okuma sonrasında filmin bu görüşler temelinde inşa edildiği düşüncesini ortaya çıkarmaktadır. Bu makalede, Karl Popper'in bilim ve siyaset felsefesiyle ilgili ortaya koyduğu görüşleri, filmin ve filmle bağlantılı olarak Christopher Nolan sinemasının analiz edilmesinde kullanılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bilim, Bilgi, Sinema, Bilimkurgu, Poppercilik.

THE SEARCH FOR A BETTER WORLD UNDER THE LEADERSHIP OF SCIENCE: EVALUATION OF INTERSTELLAR FILM FROM A POPPERIST PERSPECTIVE

Abstract

Christopher Nolan's film, Interstellar (2014); differs from many sci-fi films in the form of representing scientific knowledge. The main message of the movie; problems with human and nature should be solved with scientific knowledge and the search for a better world is one of the basic projections of the survival instinct. This message and the opinion the movie tries to convey, resembles the views of the 20th century thinker Karl Popper under the title of science and politics philosophy and even a detailed reading reveals the idea that the film was built on the basis of these views. In this article, Popper's views on the philosophy of science and politics will be used to analyze the subtext of the film and will be used to analyze Nolan's cinema in connection with the movie.

Keywords: Science, Knowledge, Cinema, Sci-Fi, Popperism.

Doktorant Emre Doğan, Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Film Tasarımı ASD, İzmir.
E-Posta: e.dogan91@yahoo.com.tr. ORCID: 0000-0003-3965-2340

* Bu makale, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Film Tasarımı Anasanat Dalı'nda Doç. Dr. Sabire Soyok danışmanlığında yürütülen "Postmodern Dönemde Bilimsel Bilginin Başkalaşımı ve Amerikan Bilim Kurgu Sineması" isimli doktora tezi çalışmamın kapsamında üretilmiştir

Giriş

Yirminci yüzyılın ikinci yarısında toplumlarası paradigmaya önemli bir kayma yaşatan postmodernite; genel olarak üst-anlatıların gerekli ve gerçekçi bulunmadığı, olgular ve kavramlar arasındaki ayrımların 'blur'laştığı, müphem ve özellikle sosyo-kültürel açıdan kaotik bir dönemi işaret etmektedir. Lyotard'ın (1997: 12) altını çizdiği gibi, üst-anlatılara yönelik genel bir inanmazlık hali olarak zihniyet ve ideoloji üstü bir inşaya başvuran postmodernite, Baudrillard'ın ifadeleriyle gerçeğin geri dönüşü olmayacak bir şekilde öldüğü ve gerçeğin simülakralarının boşlukta salınarak herhangi bir anlamdan yoksun imaj ve enformasyonları yarattığı ve bu yaratımların örgülediği bir periyot olarak değerlendirilebilir (Baudrillard, 2012: 9-20). Aşkınıkların reddedildiği ve 'içkinlik'lere dönüştüğü postmodern dönem; gündelik hayattan sanata, bilimden siyasete yaşamın pek çok alanına sirayet etmiş ve modernist töz anlayışını veya en azından modernist tandanslı pek çok şeyi dönüştürmeyi amaçlamıştır. "Postmodern, 'öte-anlatılara yönelik bir inançsızlık' metafizik felsefenin, tarih felsefelerinin ve totalleştirici düşüncenin herhangi bir biçiminin -ister Hegelcilik, liberalizm, Marksizm olsun, isterse pozitivism- reddi olarak tanımlanır" (Best ve Kellner, 2016: 325).

1945 sonrası Dünya'nın kültürel ve sosyal iklimi için kullanılan bir kavram olan postmodernite, tüm bu inançsızlık ve ret evreninde moderniteye ait veya moderniteyi inşa eden unsurların eleştirine dayanmaktadır. Başta Jacques Derrida, Jean-François Lyotard ve Richard Rorty olmak üzere kendisini postmodernist olarak tanımlayan veya tanımlamayan (örneğin Jean Baudrillard ve Michel Foucault) tüm düşünürler epistemolojiden sanata, politikadan etiğe kısaca oldukça geniş bir yelpazede moderniteyi hegemonik, monist, anti-çoğulcu, pozitivist ve katı bir şekilde sınırlayıcı olmakla itham etmektedirler. Buna örnek olarak postmodernistlere göre modernist rasyonalite; tutarlılık ve mutlakiyet arayışından ötürü önemli bilimsel gelişmelere vesile olduysa da yine tutarlılık ve mutlakiyet arayışından ötürü hegemonik yapısını devreye sokmuş ve farklılıkları 'tek'e indirgemeye çalışarak büyük sorunlara sebep olmuştur.

Modernist ussalığın tipik bir özelliği olan, tutarlı, tek bir yanıtı ulaşma çabası bir yanda görkemli bilimsel ve teknolojik başarılarla yol açarken -ki bunlar yadsınmamaktadır- öte yanda Hiroşima, toplama kampları, katliamlar, ozon tabakasının delinmesi, savaşlar var. (...) Her şeyi tekilciliğe indirgeyen bu ussalık, sonunda tek din, tek dil, tek tek dil, tek bayrak istemleriyle farklılıklara savaş açmıştır (Büyükdüvenci Öztürk, 2014: 18).

Buna karşın postmodernitede sınırlar daha muğlaktır ve farklılıklar çeşitlilik olarak algılanmakta ve kabul edilmektedir. Modernitenin özünde var olan insanın akıl yoluyla kazanacağı mutlak ve kesin mutluluk, postmodern dönemde yeniden inşa edilen kavramların ve sınırların -akla duyulan şüphenin ve çoğulcu mantığın etkisiyle- daha müphem tasavvur edilmesi sonucunda yerini genel bir belirsizliğe bırakmıştır.

Modernlik, kendi belirsizliğini, geçici bir sıkıntı olarak reddedebiliyordu. Her belirsizlik, bunun tedavisini içeren bir reçeteye tamamlanıyordu. Bunlar sadece başka başka sorunlardı, her biri de çözümleriyle tanımlanıyordu. (...) Halbuki, belirsizliğin kökünün asla kazanamayacağı yönündeki postmodern bilinçle yaşamak ise tamamen farklı bir meseledir. Burada, olumsuzluktan kaçış, kaçmak istenen durumun kendisi kadar olumsuzdur. İşte bu bilincin getirdiği rahatsızlık, tipik postmodern hoşnutsuzlukların kaynağıdır (Baumann, 2003: 303).

Moderniteyi inşa ve dinamize eden en önemli düşüncelerden biri olan bilimsel düşünce; yöntemi, bakış açısı ve özellikle teknoloji ile kurduğu yakın ilişki sebebiyle modernite eleştirilerinde kritik bir noktada bulunmaktadır. Modern epistemoloji ve ampirik pozitivism tenkiti temelinde başlayan ve önemli bir kırılmaya sebep olan bu durum, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra oluşan yeni dünyada bilim felsefesi alanında büyük bir krizle kendini göstermiştir. Tümevarımcılık, bilimsel etik, bilim-kapitalizm ve bilim-devlet ilişkisi gibi başlıklar altında derlenebilecek eleştiriler, çok kutuplu bir tartışma ortamı yaratmış, bilimsel bilgi ve bilim felsefesi yönelimlerinde fraksiyonların oluşmasına ve dolayısıyla bir karmaşa sürecinin başlamasına sebep olmuştur. Ortaya çıkan krizin birincil önermesi bilim-nesnellik ilişkisinin sorunlar barındırdığı ve bilimin nesnellığe ulaşma konusunda monist yaklaşımının kusurlu olduğudur.

Bilimin her şeyi anlama ve açıklamada tek araç olduğunu ileri süren bu düşünce biçimi, mantıkçı pozitivistlerin elinde o denli ileriye götürülmüştür ki, analitik ve sentetik önermeye indirgenemeyen her önermenin anlamsız olduğu savının ileri sürülmesine neden olmuştur. Bu sav, ne analitik ne de sentetik önermelere indirgenebilen, sanatsal, dinsel, ahlaksal ve aynı zamanda felsefi söylemlerin anlamsız olduğu sonucunu doğurmuştur (Ural, 1986: 17).

Kriz olarak tanımlanan bu kavramsal tartışma ortamından kısaca bahsetmek gerekirse tartışmanın çoğunlukla Karl Popper (1902-1994) ve Thomas Kuhn (1922-1996)'un çalışmaları özelinde seyretmiş olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Viyana Çevresi'nin 1920'lerde bilimi dilsel olarak da metafizikten uzaklaştırmayı amaçlayan mantıkçı pozitivismi oluşturmasından sonra Karl Popper'in 1934 yılında yazdığı Bilimsel Araştırmanın Mantığı, bu tartışma ortamının ilk kıvılcımlarını yaratmıştır. Popper'in bilim ile

sözde bilimi ayırma hususunda yeni bir yaklaşım biçimi olan 'yanlışlanabilirlik ilkesi'ni ortaya koyduğu ve tümevarımcı yöntemin potansiyel problemlerini analiz ettiği bu eser, bilim insanlarının büyük bir kısmı tarafından takdirle karşılanmış ve yöntemsel olarak kabul görmüştür. Tüm bunların yanında, kuramları kanıtlamaya çalışmak yerine yanlışlamaya çalışmanın bilimsel yöntem ve etik açısından daha sağlıklı sonuçlar vereceğini iddiası Popper'le özdeşleşmiş bir tavır ve bir yaklaşımdır.

Bilim felsefecisi Karl Popper'in vurguladığı üzere, iyi bir kuram ilkesel olarak gözlemle aksi kanıtlanabilen veya yanlışlanabilen bir dizi tahmin yapabilmesiyle karakterize olur. Öngürülerle uyuşan yeni gözlemlerin yapıldığı her durumda kuram ayakta kalır ve ona olan güvenimiz de artar, ama çelişen yeni bir gözlem bulunduğu kuramı terk etmek veya gözden geçirmek zorunda kalırız (Hawking, 2016: 22).

Bilimsel Araştırmanın Mantiği'nin karşıtı olarak düşünülebilecek eser ise Thomas Kuhn tarafından 1962 yılında kaleme alınan Bilimsel Devrimlerin Yapısı'dır. Bu eserinde 'paradigma' kavramını ortaya atan Kuhn, bilimin kümülatif ilerlemeci ve rasyonel olduğu düşüncesine karşı çıkmıştır. Kuhn'a göre Kopernik veya Newton devrimleri gibi büyük bilimsel kırılmaların yarattığı bilimsel paradigmalardan açtığı anlamsal ve kuramsal boşluğa biriken 'olağan bilim' çalışmaları, gelecek bilimsel devrimin yaratacağı paradigma kaymasına kadar geçerlidir. Bu bağlamda Popperci bilimsel ilerlemecilik veya yanlışları düzelterek doğrunun bulunabileceği düşüncesi saf bir idealizmden ibarettir.

Popper'e göre bilimsel değişim akılcıdır ya da en azından akılcı olarak kılınabilir ve keşfin mantığı alanına girer. Kuhn'a göre, bir 'paradigma'dan diğerine geçiş olan bilimsel değişim aklın kurallarıyla yönetilmeyen ve yönetilemeyen ve bütünüyle keşfin sosyal psikolojisi alanına giren mistik bir dönüşümdür. Bilimsel değişim bir çeşit din değişimidir (Lakatos, 2014: 31).

Bu kutuplaşmadan sonra daha geniş bir yelpazeye dağılan tartışmaya Popper ve Kuhn'un bakış açılarında ara yolu bulmaya çalışan Imre Lakatos (1922-1974) da dahil olmuştur. Lakatos'un 1960'lı yılların sonuna doğru geliştirdiği 'bilimsel araştırma programı' fikri, bilimsel bilgiyi Kuhn'un tahriplerinden korumayı amaçlarken, Popper'in yanlışlarını da su yüzüne çıkarmayı amaçlamaktadır (Lakatos, 2014). Tartışmanın bir diğer kutubu olan Paul Feyerabend (1924-1994) anarşist yaklaşımıyla bilimsel bilgiyi hiyerarşik olarak gündelik tecrübelerle kazanılacak bilgilerin seviyesine indirgemiş, batılı bilimin hegemonik yapısına ve doğu bilimlerinin yok sayılan gücüne dikkat çekmeye çalışmıştır (Feyerabend, 2017). Merryl Wyn Davies'in 'bilimsel fundamentalistler' ismini verdiği Richard Dawkins ve New Atheism jenerasyonunun da tartışmanın aşırı bilimci veya aşırı Darwi-

nist bir kanadı olduğunu belirtmek gerekmektedir (Davies, 2001: 68-69). Bunun yanında 1996 yılında Alan Sokal'ın parodi makalesinin Social Text dergisinde yayınlanması sonucunda patlak veren 'Sokal Vakası' tartışmasının günümüze kadar canlı kalmasına neden olmuştur. Tüm bu çalışmalar ve kavramsal tartışma ortamı bilimin kaybettiği aşkınlığını geri kazanmasından çok bilimin 'sözde tektipleştirici' özelliklerinin ön plana çıkmasına sebep olmuştur.

İfade edilen bu tartışma ortamının en bilinen ve en etkili taraflarından biri olan, bu makalenin odak noktası Avusturyalı-İngiliz düşünür Karl Popper, günümüzde bilimsel bilginin üretiminde ve eleştirisinde kullanılan pek çok kuramı ve yöntemi (örn. eleştirel akılcılık, yanlışlama kuramı) inşa etmiştir. 1942 yılında kaleme aldığı Açık Toplum ve Düşmanları isimli eseriyle özgün anti-Marksist liberal bakış açısını ortaya koyan Popper, yarattığı açık toplum-kapalı toplum ikiliğiyle siyaset felsefesi çalışmalarında sıklıkla başvurulan bir şablon inşa etmiş ve totaliter yönelimleri/yönetimleri tarihsel bir altyapı eşliğinde eleştirmiştir. Eserlerinde bilim ve liberalizm ilişkisini sıklıkla vurgulayan ve Popper, üstünlük bir sınıflandırmayla herhangi bir politik cephe içerisine kolaylıkla alınabilecek bir düşünür değildir ve çağdaşı pek çok düşünürün aksine oldukça optimist bir akılcıdır.

1902 yılında Viyana'da dünyaya gelen Karl Popper, Viyana Çevresi'nin etkisiyle bilim felsefesi üzerinde çalışmaya başlamıştır. 1934 yılında yayınladığı Bilimsel Araştırmanın Mantiği isimli eseriyle Viyana ve çevresinde üne kavuşan Popper, siyasi karmaşadan duyduğu endişe nedeniyle 1937'de Yeni Zelanda'ya, 1945 yılında ise Londra'ya taşınmıştır. Bu durum Popper'in ileride yer vereceğimiz politik görüşlerinin bir yansıması niteliğindedir. Yeni Zelanda'da iken yazdığı tek önemli siyaset felsefesi yapıtı olan Açık Toplum ve Düşmanları ile filozofi yelpazesini genişleten Popper, Jean Baudouin'in sıraladığı gibi dönemsel unsurlar ve kendi çalışma alanının ve bakış açısının döneminin felsefe ve kültür çevrelerinin hakim ideolojisine tezatlık içermesi nedeniyle çağdaşları kadar üne sahip olamamıştır (Baudouin, 1993: 8-9). 1994 yılında Londra'da vefat eden Popper, arkasında bilim ve siyaset felsefesi alanında önemli çalışmalar bırakmıştır.

Karl Popper ve Christopher Nolan'ın Düşünsel Kesişimi

Interstellar'ın çözümlemesine başlamadan önce Karl Popper'le bu çalışmanın diğer öznesi yönetmen Christopher Nolan'ın zihniyetlerinin ve bakış açılarının karşılaştırılmasıdır zira bu karşılaştırılma ilerleyen bölümlerde yapılacak film eleştirisi için çıkış noktaları oluşturacaktır.

Christopher Nolan, Interstellar'dan önce çektiği 2000 yılı yapımı Memento

(Akıl Defteri), 2006 yılı yapımı The Prestige (Prestij), 2010 yılı yapımı Inception (Başlangıç) ve özellikle 2005, 2008 ve 2012 yıllarında üçleme olarak çektiği Batman filmleri yani Batman Begins (Batman Başlıyor), The Dark Knight (Kara Şövalye) ve The Dark Knight Rises (Kara Şövalye Yükseliyor) ile uluslararası ününe kavuşmuştur. Bu filmlerle DC Comics'in Bon Kane tarafından yaratılan en eski ve ünlü karakterlerinden biri olan Batman'e eski popüleritesini geri kazandıran Nolan, kendi üçlemesinden önceki Batman filmlerinde var olan fantastik ve fantastikvari unsurları ayıklayışı ve bu sayede filmlere realist bir aura kazandırışı, filmlerde bilimsel bilgiyi kullanış biçimi ve giderek politikleşen alt-metniyle üçlemenin (özellikle ikinci film The Dark Knight'in) kült filmler arasına girmesini ve önemli gişe rakamlarına ulaşmasını sağlamıştır. Christopher Nolan, 2014 yılında gösterime giren Interstellar'dan sonra çektiği İkinci Dünya Savaşı konulu filmi Dunkirk 2017 yılında ve gelecekte günümüze gelen Üçüncü Dünya Savaşı tehdidini önlemeye çalışan bir grup insanın macerasını konu alan filmi Tenet 2020 yılında gösterime girmiştir.

Christopher Nolan'ın 'toplumsal olan her şeye' karşı aldığı tavrını ve bakış açısını ortaya koyduğu Batman üçlemesinin üç önemli karakteri ele alınarak yapılacak küçük bir çözümleme girişimi, yönetmen Nolan'ın ait olduğu zihniyet dünyasını ve ideolojik haritasını çıkarmada önemli bir noktada durmaktadır.

Üçlemede 'iyi ve adil' olanı temsil eden Batman/Bruce Wayne karakteri ailesinden kalma zenginliği müsrifçe harcayarak şehri Gotham'a adeta 'iyilik' dağıtmaktadır. Aralarında efendi-köle ilişkisinin başkalaşmış bir versiyonu bulunan yardımcısı Alfred, kendisine lojistik destek sağlayan çalışanı Fox ve polis komiseri Gordon'la birlikte ikinci filmde anarşist yaklaşımıyla kaos yaratan Joker'e karşı liberal düzeni hayatları pahasına korurlar.

Düzeni tahrip etme noktasında tekrar Joker'e dönersek, onun politik duruşunun anarşizme yakın olduğunu söyleyebilir miyiz? Çünkü Joker'in mevcut toplumsal düzenle açıkça bir derdi vardır. Batman'in düzen arzusu karşısında, Joker kaosu yüceltmektedir (Bölükbaşı, 2013: 7).

Serinin üçüncü filminde ise Nolan, burjuva toplumu eleştirisi yaptığı düşünülürken yine ikinci filmde olduğu gibi 'düzene bağlılığı'nı ortaya koyarak sosyalist yaklaşımıyla şehri ele geçiren Bane'i alaşağı edilmesi gereken bir despot olarak gösterir ve Batman aracılığıyla Bane'in kurduğu düzeni yok eder.

Nolan, burjuva toplumu eleştirisine en fazla yaklaştığı anda bir anda tam terse dümen kırar. Paris Komününü andıran bu halk ayaklanması bir anda bir Soysuzlar

Çetesi'ne, intikamcı bir kitleye dönüşür. Kaos egemen olur ve linç kültürü başlar (Bölükbaşı, 2013: 5).

Burjuvazi, bilim ve devlet üçlününün el ele vererek korumaya çalıştığı bu düzen, üçlemenin tüm filmlerinin sonunda yeniden inşa edilir, bir şekilde sekteye uğrayan/askıya alınan liberal düzenin güvenliği sağlanarak olumlu mesajlar verilir ve insanların 'iyi olana' inancını tazelemek adına 'iyilik simgeleri' türetilir.

2000'li yıllarda çekilen Batman filmleri bir bütün olarak, ekonomi ve siyaset alanındaki kendi elitleri ile onları yok etmek isteyen ölümcül düşmanları artık iyice başına bela olan insanların kasvetli, derin pesimizmini dile getirir (Kellner, 2013: 26).

Christopher Nolan ile Karl Popper arasındaki zihniyetsel, ideolojik ve moral benzerlik/kesişme tam olarak bu noktadan hareketle ortaya çıkarılabilecek bir yapıdadır. Öncelikle söylenilmesi gereken şey Karl Popper'in, her türlü totaliter rejime (kapalı toplum) karşı batı liberalizmini (açık toplum) savunduğudur. Popper'e göre batı liberalizmi, en ideal düzen olmasa da insanlığın pek çok kulvarda ulaştığı doruk noktasıdır ve gerektiği zaman 'katı yöntemlere başvurmak'¹ suretiye bu düzeni savunmak her özgür Dünya bireyinin temel görevidir. "Her şeye, hatta birçok başarısızlığa karşın, bizler, Batılı demokrasilerin vatandaşları, tarihsel deneyimlerden gördüğümüz herhangi bir düzenden (reformlara açık olduğundan) daha adil ve daha iyi bir toplum düzeni içerisinde yaşıyoruz" (Popper, 2016: 8-9). Christopher Nolan'ın da Batman üçlemesinde ve sonrasında Interstellar üzerinden verdiği bu mesaj; her ne kadar kötü ve ahlaksız insanların eline geçtiğinde tehlikeli bir silaha dönüşebilse de liberalizmin ve liberalizmin gölgesinde varlığını sürdüren bilimsel bilginin savunulması ve kurtarılması gerektiğidir. Bu mesaj, İkinci Dünya Savaşı'nın kaderini değiştiren ve Nazilerin mağlup edilmesinde oldukça kritik bir öneme sahip olan Dunkirk Tahliyesi'ni konu alan Dunkirk (2017) üzerinden de verilmiştir. Filmin sonunda, İngiliz ve Fransız askerlerinin kurtarılmasının savaşın seyrini değiştirdiği İngiliz muhafazakar-liberal politikacı Winston Churchill'in konuşmasıyla aktarılmıştır.

Liberalizmle bilim/akılcılık arasında kuvvetli bir bağ olduğuna/olması gerektiğine inanan Popper, açık toplumun (liberal düzenin) kabileci anlayışa son verilmek suretiyle bireyin kendini gerçekleştirilmesinde ve bilimsel bil-

¹ Bu cümlede geçen 'katı yöntemlere başvurmak' ifadesiyle Popper'in ünlü 'Hoşgörü Paradoksu'yle ilişkilendirilebilir. Buna göre; hoşgörü düzeninde hoşgürsüzlüğe hoşgörüli davranmak, hoşgürsüzlüğün yayılmasına ve dolayısıyla hoşgörü düzeninin zarar görmesine sebep olacaktır. Bu yüzden hoşgörü düzenini korumak için hoşgürsüzlüğe hoşgürsüz davranmak gerekmektedir. (Web 1 : <https://www.libertarianism.org/columns/paradox-tolerance>. Erişim Tarihi: 10.09.2020).

ğinin özgürce ileriye devinmesinde son derece önemli bir noktada durduğunu belirtmiştir.

Popperci liberalizmi yalnızca siyasi ortama bağlı bir seçime indirgemek eksik bir değerlendirme olacaktır. Bu seçim, daha çok bilimsel söylemlerin üretilmesi ve işleyiş koşulları üzerine yoğun bir düşünmenin ürünüdür. (...) Liberal kanaatlerini, duygusal heyecanlardan çok belirli bir bilim fikrinden almaktadır. Popper'e göre bilimsel etkinlikle liberal pratik aracında temel bir türdeşlik vardır. Her ikisi de ortak bir ahlâkbilimden kaynaklanmakta, benzer yöntemlere başvurmakta ve birbirlerine yakın kurumları içermektedir (Baudouin, 1993: 19).

Anlaşılabileceği gibi, Popper'e göre liberalizm sadece siyasi bir kavram veya anlayış değil, gelişim ve ilerleme temelli bir yaşamın başat gerekliliği ve etik izdüşümüdür.

Karl Popper'in liberalizm ve bilim/akılcılık arasında kurduğu ilişki de Christopher Nolan'ın bu konudaki görüşleriyle paralellik taşımaktadır. Bu duruma, Batman üçlemesinde ve 2010 yılı yapımlı Inception'da sermaye sahibinin bireysel bir yönelim ve ekonomik güçle bilime ve bilimsel bilgiyle üretilen araçlara (teknolojiye) ulaşımının yanında ilerleyen bölümlerde analiz edilecek Interstellar'da bireyin (toplumu temsilen) devlet aracılığıyla kamusal bilimsel bilgiye ve araçlarına ulaşımı örnek olarak gösterilebilir.

Aktarılması gereken bir diğer husus, –giriş bölümünde de değinildiği gibi– Karl Popper'in, tıpkı Christopher Nolan gibi çağdaşlarının ve içinde yaşadığı çağın aksine oldukça iyimser olduğudur. Popper'in iyimserliği, kaynağını eleştirel akılcılıktan, bilimsel yöntem ve batı demokrasilerine duyduğu inançtan almaktadır. Popper'in insan aklına ve bilimsel yöntem ve bu inancı ve bir optimist oluşu kendisini modernist bilgi ve etik anlayışına yaklaştıran ve postmodern bilim anlayışından irayan bir diğer unsurdur.

(...) Ben kendine özgü bir kişiyim – iyimserim. Aydınlar arasında kötümser olma modasının egemen olduğu bir dünyada ben, iyimserlik 'safsatası' yapıyorum. Oysa bana göre çağımız, genelde iddia edildiği gibi kötü değildir; ününün tersine, daha iyi ve daha güzeldir (Popper, 2016: 243).

Christopher Nolan'ın filmografisine bakıldığında, erken dönem filmleri Memento (Akıl Defteri, 2000) ve Insomnia (Uykusuz, 2001) dışında (ki bu filmler de sonunda çözülerek izleyicinin katharsise ulaşması sağlanır) tüm filmlerinin sonunda olumlu mesajlar verme ve 'hareketlenen ortamı yatıştırma' kaygısı güttüğü görülmektedir. Batman üçlemesinde bozulan düzen her defasında tekrar kurularak huzur tesis edilir ve bir arınma yaşanır, The Prestige'de zorlu bir süreçten sonra adalet yerini bulur, Inception'da Cobb

çocuklarına ve ülkesine kavuşur, Interstellar'da insanlık kurtarılır, gelecek adına umutlu göndermeler yapılır, gerçek bir hikayeden esinlenen Dunkirk'te askerler sıkıştıkları ölümcül kıyıda siviller tarafından anayurtlarında geri getirilir ve son filmi Tenet'de de gelecekte günümüzü tehdit eden savaş ihtimali önlenerek barış sağlanır. Nolan'a göre, aklın eksi veya artı yönde derinliği her türlü sorunu yaratabilecek ve çözebilecek kalibrededir.

Son olarak ifade edilmesi gereken nokta; Christopher Nolan'ın bilimsel bilginin temsiline dair tutumudur. Çektiği Batman üçlemesinde ve The Prestige, Inception, Interstellar ve Tenet gibi bilimkurgu filmlerinde epistemolojik bir sınır çizen ve postmodern sinemanın genel karakteristiğinin aksine bu sınırları ihlal etmeyen Nolan; Batman filmlerinde alışlagelmişin aksine fantastik unsurları elimine etmiş ve filmleri bilimsel epistemoloji temelinde kurgulamıştır. Bunun yanında The Prestige, Inception, Interstellar ve Tenet gibi bilimkurgu filmlerinde de fantastik unsurlara yer vermeyen ve kimi zaman tutarlı görünmese de bir neden-sonuç ilişkisi inşa etmeye çalışan Nolan, bu makalenin konusu olan Interstellar'da danışman olarak ünlü bilim insanı Kip Thorne'la birlikte çalışmıştır. Christopher Nolan'ın kendisiyle özdeşleşen bu tavrı; filmlerin gündelik gerçekliğe yakın veya gündelik gerçeklikle kesişen bir yapıya sahip olmasına ve genel olarak bilimkurgu sinemasına ait bir alışkanlık olarak karmaşık bilimsel kuramların ve terminolojinin bilimkurgu filmlerinde indirgenerek temsil edilmesi durumuna bir alternatif olarak görülebilmeye sebep olmuştur. Dolayısıyla Christopher Nolan'ın, bilimin ve bilimsel bilginin yoğun bir şekilde tartışıldığı postmodern dönemde, bilimin ve bilimsel bilginin bireysel ve toplumsal anlamda öneminin altını çizen ve artık güvenilir bir yöntem olmadığı kanaat getirilen tümevarımı devre dışı bırakan Popper üzerinden değerlendirilmesinin çelişkili sonuçlar verme ihtimali düşüktür.

Özetle; bu çalışmanın iki öznesi olan ve aralarında doğrudan veya dolaylı organik bir ilişki bulunmayan düşünür Karl Popper'le yönetmen Christopher Nolan'ın; batı dünyasına, batı liberalizmine, bilim ve liberalizm ilişkisine ve genel olarak bilimsel bilgiye bakış açılarında ciddi kesişmeler ve ortak noktalar bulunmaktadır.

Popperci Bir Distopya Olarak Interstellar

Çözümleme işlemine geçmeden önce filmin olay örgüsünü çalışmanın sağlıklı bir şekilde ilerleyebilmesi için aktarmak gerekmektedir:

Yakın bir gelecekte, insanlık tarım toplumu seviyesine geri dönmüştür ve küfle mücadele edip, mısır yetiştirerek hayatta kalmaya çalışmaktadır. Eski bir pilot olan Cooper da bu Dünya içerisinde yaşam savaşı vermekte ve

ailesi ile birlikte çiftçilik yapmaktadır. Cooper'ın 10 yaşındaki kızı Murph odasında bir hayaletin kendisi ile iletişim kurduğunu düşünmektedir. Bir toz fırtınası sonrasında Cooper Murph'un hayaletinin sırrını çözer ve hayaletin yerçekimsel dalgaları kullanarak gizli bir yerin koordinatlarını kodladığını fark eder. Koordinatlar kapatıldığı düşünülen NASA'yı işaret etmektedir. NASA'da Profesör Brand'le bir araya gelen Cooper ve Murph, gelişmiş Dünya-dışı bir zekânın Satürn yakınında bir solucan deliğini açtığını ve bu solucan deliği kullanılarak başka bir galaksiye gidilebileceğini öğrenirler. Başka bir galaksi, yaşanabilir başka Dünyalar yani insanlık için büyük bir umut demektir. Bu solucan deliğini kullanarak 'Lazarus Görevleri'ni zaten başlatmış olan NASA, dev kara delik olan Gargantua yörüngesinde üç adet potansiyel yaşanabilir gezegen tanımlamıştır. Bu gezegenler, kaşiflerinin ismiyle anılan Miller, Edmund ve Mann'in gezegenleridir. Kızı Murph'e rağmen Brand'in pilotluk teklifini kabul eden Cooper ve beraberindeki üç astronot, potansiyel Dünya'ları araştırmak için solucan deliğinden geçerek uzayın derinliklerine keşfe çıkarlar. İlk önce Miller'in gezegenine giden ve istediğini bulamayan ekip, daha sonrasında Mann'in gezegenine giderler. Dr. Mann gezegeninin yaşama uygun olduğunu söyleyerek yalan söyler ve Endurance'a kenetlenmek için kullanılan ara uzay aracını kaçıtır. Başarısız bir kenetlenme sonrasında kendi ölümüne sebep olan Dr. Mann, Endurance'nin yakıtının azalmasına ve kısmen zarar görmesine sebep olur. Çaresiz durumda olan Cooper ve Profesör Brand'in kızı Dr. Brand, son gezegen olarak Edmund'un gezegenine gitmeye karar verirler lakin Cooper son bir kararla Brand'i Edmund'un gezegenine göndererek kendisini Gargantua'ya bırakır. Gargantua'nın içerisinde kızının kütüphanesinin zamansal modeliyle karşılaşan Cooper, 3 boyut üzeri bu yapının gelecekteki insanlar tarafından inşa edilmiş olduğunu anlar ve Mors alfabesiyle kodlar göndererek kızının yerçekimi ile ilgili Profesör Brand'den kalan problemi çözmesine vesile olur. Filmin sonunda yerçekimi problemini çözen Murph, insanlığın kurtulmasını sağlar.

Interstellar yukarıdaki paragrafta aktarılan sinopsiste de görülebileceği gibi 21. yüzyılın ortalarında kuraklık, kıtlık ve toz fırtınaları gibi felaketlerle mücadele ederek hayatta kalmaya çalışan insanlığın umutsuz Dünya'sında geçmektedir. Herkesin çiftçilik yapmak zorunda kaldığı bu 'alternatif' distopik dünyada küf ve toz fırtınaları nedeniyle buğdaylar ölmüş ve herkes son çare olarak mısır yetiştirmeye başlamıştır. Felaket getirdiği düşünülerek bilimsel ve teknolojik çalışmalara ara verilmiş, görece daha ilkel bir yaşam biçimi benimsenmiştir. İnsanoğlu bilimsel bilginin ışığında ortaya koyduğu gelişimine tur bindirmiş, bir anlamda kendi kazdığı kuyuya düşmüştür.

Görsel 1. Interstellar, Christopher Nolan, 2014

Interstellar'da oluşturulan bu distopyanın nedenselliği ve biçimi, bilimkurgu türünün diğer örnekleriyle kıyaslandığında bazı farklılıklar göstermektedir. Bilimkurgu türünün geneline bakıldığında çok daha biçimci, gündelik gerçeklikten çok daha kopuk ve çok daha karanlık distopyalarla karşılaşılırken (Örneğin, Ridley Scott'ın 1982 yılı yapımı kült filmi Blade Runner veya 1984 ve 1991 yılında James Cameron tarafından çekilen filmler sonrasında franchise edilen Terminator serisi) Interstellar'ın distopyası Nolan'ın sinematografik yaklaşımının bir sonucu olarak gündelik gerçekliğe çok daha yakın ve daha az radikal bir görünüm almıştır. Bu durum, filmin -bilimkurgu türünde üretilen filmlerin genelinin aksine- büyük nükleer savaşlarla ve felaketlerle ilişkilendirilmemesiyle ilgilidir ve filme, güncel bir sorunun bilimkurgusal yorumuyla ilintili bir yapı kazandırmıştır.

Interstellar'ın yarattığı bu distopik evren, günümüz insanlığının pesimist yazgısının nihayete ermiş hali gibidir. Popper, Interstellar'da resmedildiği gibi bir distopyayı veya genel anlamda bu tarz bir distopik geleceği, insanın evrimi süresince deneyimlediği bir şanssızlıkla ilişkilendirmektedir:

Bizlerin şanssızlığı, zekâmızın, etik bilincimizden daha hızlı gelişmesidir. İşte bu üstün zekâmız sayesinde, atom bombalarını ve hidrojen bombalarını yapabilmiz. Fakat her şeyi yok eden savaştan bizleri koruyabilecek bir dünya devleti kurabilmek için, yeterli etik olgunluğa ulaşamamışız (Popper, 2016: 262).

Interstellar'da tasarlanan distopik geleceğin tamirine dair üretilen çözümler ise Popper'in akla ihanet olarak nitelendirilebileceği cinstendir. İnsanlık

kalıcı bir çözüm aramak yerine yazgısını kabul ederek 'daha iyi bir dünya arayışı' nı bırakmıştır. Oysa Popper, doğabilimsel açıdan ne kadar hata yapılırsa yapılırsın umudun kaybedilmemesi gerektiğini söylemektedir. Popper'e göre hata yapmak, yanlışları ayıklamanın önemli bir basamağı, gelişimin bir gereği ve bilimsel yöntemin temel gereksinimidir.

Fakat doğabilimlerle çevremizi bozmadık mı? Hayır! Büyük hatalar yaptık – bütün canlılar hata yapar. Davranışlarımızda istenmeyen bütün sonuçları önceden kestirebilmek zaten olanaksızdır. İşte bizim bütün umudumuz doğabilimlerde: Yöntemi, yanlışları düzeltmektir (Popper, 2016: 8).

Tüm bu görüşler Popper'in insanoğlunun etik olarak bebeklik çağından olgunlaşma çağına geçişi sırasındaki sancılar olarak nitelendirdiği fikri çatısında toplanmaktadır. Bu fikir aynı zamanda düşünürün başyapıtı Açık Toplum ve Düşmanları'nın esas meselesidir:

Burada, uygarlığımızın karşılaştığı bazı güçlükler ortaya serilmektedir - belki, insançılık ve akılcılığa, eşitlik ve özgürlüğe yöneliyor diye anlatılabilecek olan uygarlığımız, sanki hala bebeklik çağını yaşayan ve insanlığın bunca düşün önderinin bunca sık ihanetlerine uğramış olmasına rağmen, büyümeye devam eden bir uygarlıktır. Bu kitap, uygarlığımızın henüz -sihirli güçlere karşı boynu bükük kabileci veya 'kapalı toplum'dan insanın eleştirme yetileini serbest bırakan 'açık toplum'a geçişin-doğum şaşkınlığından tamamiyle ayılmadığını göstermeye çalışmaktadır. Bu geçiş şaşkınlığının, uygarlığı devirmeyi ve kabileci yaşayışa dönmeyi denemiş olan ve hala da deneyen gerici akımların ortaya çıkmasını olanaklı kılan etkenlerden biri olduğunu göstermeye çalışmaktadır (Popper, 1989: 17).

Bu bağlamda Popper'e göre gelecekte insan etiği zekasına yetişecek ve bebeklik çağında yaşanan bu problemler geride kalacaktır. Popper'in diğer tüm düşüncelerinde olduğu gibi bu düşüncede de geleceğe dönük bir iyimserlik söz konusudur ki bu iyimserlik filmin ontolojik nedenselliğinin en önemli parçalarından birisidir. Filmin başkarakteri Cooper, çizilen bu kabullenilmiş çaresizlik ortamına, dönüşüm yaşayan zihniyet dünyasına ve yaşamın devamlılığı için üretilen reçetelere başkaldırmaktadır. 'Gününün insanı' olmayan Cooper'ın, insan ilişkilerinde, çevresini gözlemleyiş ve algılayış biçiminde kendini ele veren optimist huzursuzluk, filmde karakter tarafından sarf edilen şu cümlelerle ifade edilmektedir: "Artık kim olduğumuzu unutmaya başladık. Bizler kaşıftık, öncüydük. Bakıcı değildik". Cooper tüm bu olanlara rağmen iyimserliğini korumakta ve bilimsel bilgiye ve onun gerekliliğine derin bir inanç duymaktadır. Ona göre hata yapmak -tıpkı bilimsel deneyin mantığında olduğu gibi- doğruya giden yolun basamaklarından biridir. Sahip olduğu bu bakış açısı, Cooper'ı filmin en Popperci karakteri yapmaktadır. Filmin Cooper ve onun gibi düşünen karakterleri

(örneğin Cooper'ın kayınpederi Donald; "Çocukken, her gün yeni bir şey yapıyormuş gibi geliyordu. Mesela bir alet veya bir fikir bulunuyordu. Her gün, yılbaşı gibiydi. Ama 6 milyar insan. Bir hayal etmeye çalışsana. Ve herkes, hepsine sahip olmaya çalıştı. Bu Dünya, o kadar kötü bir yer değil." cümlelerini sarf ederek bu anlamda Cooper'la hemfikir olduğunu göstermiştir.) merkezine taşıdığı ve hikaye örgüsünü onlar üzerinden inşa ettiği düşünülürse, Popperci yaklaşımdan ne kadar etkilendiği ortaya çıkacaktır.

Filmin girişindeki sahnede Cooper, kızı Murph ve oğlu Tom'la birlikte kapatılan Hint Hava Kuvvetleri'ne ait, sahihsiz bir şekilde alçak uçuş yapan sondanın/insansız keşif uçağının peşine düşer. Sondayı kontrol altına alabilmek için arabasını mısır tarlalarına süren Cooper, bu eskimiş teknolojik aygıtı sahip olabilmek adına insanlığın doğa karşısındaki kabullenilmiş mağlubiyetinin bir sembolü olan mısır tarlalarını harap etmekten çekinmez. Eski bir pilot olan Cooper'a göre insanoğlunun kurtuluşu ancak -şimdiye kadar onu felakete sürelese de- yine bilimle gerçekleşebilir. Bunun dışında geçici, ilkel çözümler üretmek ve 'koruyucu nesil'lik gibi misyonlar üstlenmek insan aklına ve gelişimine hakarettir. Bu sahnenin devamında kızının ve oğlunun not durumunu öğrenmek için öğretmenleriyle görüşen Cooper'ın düşünsel yapısı, öğretmenlerle çocuklarının geleceğiyle ilgili ihtilafa düştüğünde daha belirgin bir şekilde ortaya çıkmıştır. Çocuklarının çiftçi olmasını istemeyen ve bilimsel bilginin sebebi olduğu bu kaotik ortamdan yine bilimsel bilgi kullanılarak çıkılabileceğine inanan Cooper, bu ideal için çocuklarının öğretmenleriyle tartışır ve onlara kafa tutar.

Görsel 2. Interstellar, Christopher Nolan, 2014

Filmde Cooper ve zihniyetine en büyük destek NASA'dan gelmektedir. Christopher Nolan tarafından inşa edilen NASA temsili ve zihniyeti -Cooper'ın bakış açısına benzer bir şekilde- bilimsel bilginin erken modern dönemin sonunda ve geç modern dönemin ilk yarısındaki aşkınlığını, yarattığı gelişim ve inanç ortamını yansıtmaktadır. "Bu yüzyıllar yeni bir endüstriyel uygarlığın vazgeçilmez unsurlarından olan bilimin kurumsallaşma dönemini oluşturur" (Bernal, 2009: 439). Filmde Nolan tarafından çizilen olumlu NASA imajı filmin en politik unsurunu oluştururken, Popper'in altı çizilen Batı demokrasilerine ve kurumlarına olan inancını hatırlatmakta ve Popper'le Nolan arasındaki ideolojik benzeşim unsurlarına bir yenisini daha eklemektedir. Popper ve Nolan, -daha önce de belirtildiği gibi- Batı demokrasilerine ve liberal dünya düzenine büyük bir bağlılık ve inanç içindedirler. Hatta bu bağlılık ve inanç -bilhassa Popper özelinde- yapıtlarının olumsuz kategorilendirmeye maruz kalmasına neden olmuştur/olmaktadır.

O (Açık Toplum ve Düşmanları kastedilmektedir), kapitalizmin savunusuna bir katkıdır; çünkü 'açık toplum' ideali, batının liberal-kapitalist toplumlarında az çok bütünlüklü olarak somutlaşmıştır ve Popper'in önerdiği 'parça parça sosyal mühendislik' vs. aslında bu toplumlarda yıllardan beri uygulanmakta olan şeyin yeni adıdır (Milligan, 2007: 173).

Interstellar'ın en Popperci karakteri Cooper uzun vadede geleceği düşünerek kızının tüm olumsuz gayretine rağmen NASA'dan gelen teklifi kabul eder ve 'Lazarus Görevi'²ne katılır. Filmin üzerine inşa edildiği 'Lazarus Görevi' Popper'in bilimsel bilgiye yaklaşımından ve bilimsel bilgiyi ele alış biçiminden fazlasıyla etkilenmiş unsurlardan biridir. Filmde de sıkça bahsedildiği gibi bu görevin asli amacı yeni bir yaşam alanı, yeni bir ev bulmaktır. Cooper bu görevi kabul ederken aldığı bilgilerde NASA'nın kısa vadeli çözümlerden (NASA insan öldürmenin uzun vadeli ve ahlaki bir çözüm olmadığını düşünerek aç insanların buldukları bölgelere stratosferden bomba atmaya reddetmiştir) tamamıyla uzaklaştığını anlar. Yeni bir Dünya bulmak uzun vadeli bir çözümdür ve Popper'e de göre tüm canlıların 'aslında' yaptığı şeydir:

Tüm canlılar daha iyi bir dünya arayışındadırlar. İnsanlar, hayvanlar, bitkiler, hatta tek hücreliler, hepsi her zaman aktiftirler. Durumlarını iyileştirmek ya da en azından olası bir kötüleşmeden kaçınmak için çaba harcarlar. Uykuda dahi organizma, uykuyu hafif tutmak ister. Uykunun derin (ya da hafif) olması, organizmanın aktif olarak ya-

rattığı (ya da organizmayı alarında tutan) bir durumdur. Bütün organizmalar, sürekli olarak sorun çözmekle uğraşır. Sorunlar da, kendi durumunun değerlendirmesinden ve iyileştirmeye çalıştığı çevresinden kaynaklanmaktadır (Popper, 2016: 7).

Alıntıdan da anlaşılacağı gibi Popper'in yaşamın asli eylemi olarak tanımladığı 'daha iyi bir dünya arayışı' Interstellar'da aciliyete dönüşmüştür.

Daha iyi bir dünya bulmaları için, filmin sonuna kadar kim oldukları saklanan 'they' yani onlar tarafından Satürn'ün yakınına yerleştirilen bir solucan deliği (wormhole) aracılığıyla, NASA tarafından Lazarus Görevi kapsamında 12 farklı gezegene gönderilmiş 12 astronotu (Sadece üç astronotun olumlu sinyaller gelmektedir) ziyaret etme planı NASA'nın insanlığın büyük problemini çözmek için geliştirdiği bir çözümdür. Daha önce de belirtildiği gibi Popper, hatalarımızla yarattığımız problemleri arkaikleşerek değil hata yaparken kullandığımız bilimsel bilgilerle çözmemiz gerektiğini düşünmektedir. "Dr. Popper'in argümanı özünde basittir ve en azından öne sürdüğü neden derhal cezbedicidir. Buna göre, toplumsal sorunları tatmin edici bir şekilde çözmek için onları bilimsel bir şekilde ele almak gerekmektedir" (Milligan, 2007: 170). Interstellar'ın -özellikle Cooper ve NASA üzerinden- başından beri kimi zaman örtük kimi zamanda açıkça verdiği mesaj, bilimin etik zafiyetleri nedeniyle yok olma noktasına getirdiği gezegenimizi yine bilimle hayata döndürmektir. Bu durum Popperci terimlerle 'kabileci anlayıştan uzaklaşıp eleştirel akılcılığa başvurmak' olarak tarif edilebilir.

Endurance isimli uzay gemisiyle galaksilerde ve gezegenlerde dolaşan ekip, yaşadıkları güç durumları hayatta kalmak ve hayatı yaşatmak adına çözmeye çalışırlar. Bu problemlerin hepsi Nolan tarafından bir bilimsel düzleme oturtulmuştur ve hepsi kanıtlanmış teorilere veya henüz kanıtlanmamış lakin kanıtlanması muhtemel hipotezlere dayanmaktadır. Christopher Nolan, Interstellar'ı bir hard-science fiction filmi yapmak amacıyla ünlü İngiliz bilim insanı Kip Thorne'u film sürecine dahil etmiştir. Filmin bilimsel danışmanı ve aynı zamanda yürütücü yapımcısı olan Thorne, Interstellar'ın fantastik unsurlardan arındırılmış bilimsel özelliklerini kozmoloji ve fizik gibi bilim dalları temelinde inşa etmiştir. Filmin bu yaklaşımı Popper'in bilim-'sözde bilim' ayrımını anımsatmaktadır. Bilimkurgu filmlerinde çokça kullanılan 'sözde bilim' ve unsurları, Popper'e göre kendini çürütülmeye yani yanlışlanabilirlik ilkesine karşı korumaya almış disiplinler ve unsurlardır. Bir bilim dalının 'sözde bilim'likten ayrılışı o bilimin yanlışlanabilirlik ilkesine karşı gardını indirmesiyle ölçülebilmektedir. Bu bağlamda Popper'e göre Marksizm'in, Psikanaliz'in ve Adler'in kurucusu olduğu bireysel psikolojisi ekolünün bilimsel niteliği tartışmaya oldukça açıktır.

² Lazarus, -filmde de açıklandığı gibi- ismi ve hikayesi Yuhanna İncil'inde geçen ve öldükten dört gün sonra İsa tarafından diriltildiğine inanılan kişidir. Bu isim, filmin gelecek tasarımıda insanlığın içinde bulunduğu ölüm ve aciliyet durumuna gönderme yapmaktadır.

Popper'in görüşüne göre, deneyler aksini kanıtlaması halinde asil bir şekilde yıkılmaya hazırken -gerçi birçok deneyden alınmış- zihnin psikanalitik kuramı öyle kaçamak terimlerle ifade edilmiştir ki deneysel olarak çürütülmeye karşı bağımsızlığı vardır (Lewens, 2019: 27).

Popper'in sürekli altını çizdiği hayatın bir problem çözme işi olduğu düşüncesi tümevarımcılıktan ve tümevarımcılığın bir sonucu olan sağduyudan uzak ve yanlışlanabilirlik testine dahil olabilen bilimsel bilgiye dayanarak yapılmalıdır.

Hayat problem çözmektir. Bütün organizmalar, teknik sorunların çözümünde iyi ya da daha az iyi, başarılı ya da daha az başarılı olan mucit ve teknisyenlerdir. Hayvanlarda, örneğin örümceklerde de bu böyledir. İnsanların tekniği insanların problemlerini çözer, kanalizasyon, su ve besin bulma ve depolama gibi, ki bunları arılar da yapmaktadır (Popper, 2006: 205).

Filmde tartışmaya açılan 'yaşama içgüdü'sü', problemlerin çözümünün 'imkansız değil gerekli olması' üzerinden aktararak insanı yapay zekadan ayıran en önemli ve taklit edilemez unsurlardan biri olarak tanımlanmıştır. Popper'in insana ve akla duyduğu inancın Nolan tarafından sinematografik karşılığı olarak ele alınan yaşama içgüdü'sü, imkansız problemleri çözmeye girişen insanlarla gerektiğinde kendini sorunsuzca kapatabilen yapay zekalar arasındaki farkla hayat bulmuştur.

Görsel 2. Interstellar, Christopher Nolan, 2014

Filmin sonunda zamansal döngüsellikini Terminatörvari bir 'Penrose Merdivenleri' ile 'a priori'ye izin vermeden açıklayan Christopher Nolan, İzafe Teorisi'nden çokça unsurlar barındıran filmini yine aynı teori üzerinden nihayete ulaştırmıştır. Bu anlamda filmin sonunda Cooper'ın uzay aracına binerek aşık olduğu Dr. Edmunds'un yaşama elverişli gezegeninde tek başına bekleyen Brand'in yanına gitmesi, filmin sonuna doğru verilmeye başlanan optimist mesajların ve gelecek görüşlerinin doruk noktasıdır.

Interstellar da dahil olmak üzere hemen hemen tüm filmlerini optimist bir yaklaşımla nihayete erdiren Nolan, daha önceki paragraflarda da belirtildiği gibi hayatın problem çözmek olduğunu iddia eden Popper kadar optimisttir. "Sorunları çözme girişimleri genelde akıl karıştırıcıdır; bir kötüleşmeye götürür. Bunun sonucunda başka çözüm girişimleri, başka denemeler ortaya çıkar" (Popper, 2016: 7).

Postmodern bilim tartışmalarının çevrelediği ve akla duyulan güvenin ciddi bir biçimde sarsıldığı yirmi birinci yüzyılda Christopher Nolan, -çağdaşlarının aksine- insana ve bilimsel bilgiye dair umutlu mesajlar veren fakat metafiziksel çıkarımlara açık kapı bırakmayan bir film üretmiştir.

Sonuç

Çalışmada ortaya konulduğu gibi yirminci yüzyılda bilim felsefesinin en önemli isimlerinden birisi olan ve bilimsel yöntemle yanlışlanabilirlik ilkesini kazandıran Karl Popper'in bilim ve çoğunlukla siyaset felsefesi görüşleri ile Christopher Nolan'ın sinematografisi arasında önemli benzerlikler ve kesişimler bulunmaktadır. Christopher Nolan'ın filmlerini, içinde bulunduğu zihniyet dünyasını ve bakış açısını Popper'in ortaya koyduğu ideolojik harita ile kavramaya çalışmak ve bu etkileşimi gün yüzüne çıkarmak 'entelektüel gişe filmi' üreten yönetmenin daha sağlıklı bir şekilde anlaşılabilmesi açısından önemli bir noktada durmaktadır. Bunun yanında Popper'in karmaşık kuramsal düşüncelerini görsel ve işitsel olarak yüksek bir estetik anlayışı süzgecinden izlemek, düşünürün üstünde önemle durduğu noktaları saptayabilmek açısından önemlidir. Bu etkileşim ve benzeşim tarihsel olarak sadece Nolan'ın Popper'den ilham alabileceği tek taraflı lakin doyurucu ve yoğun bir süreç olarak değerlendirilebilir.

Popper ve Nolan arasında kurulmaya çalışılan bağın en güçlü ögesi olarak görülebilecek 2014 yılı yapımlı bilimkurgu filmi Interstellar, resmettiği fütürist-distopik Dünya betimlemesi, bu dünyanın ve insanlığın kurtuluşu adına önerdiği metot, bilimsel bilgi ve bilim felsefesi temelinde kurduğu hikaye akışı ve bu bilgileri özümsemiş ileri görüşlü karakterleriyle Popper'in bilim ve siyaset felsefesi görüşleriyle daha iyi açıklanabilir ve analiz edi-

lebilir bir yapıya bürünmüştür. Filmin olası kıyametten kurtulma reçetesi, bilimi geride bırakmak değil, Popper'in da altını çizdiği gibi bilimle devam etmektir. İnsanın akıyla yönettiği daha iyi bir dünya arayışını terk etmesi ve arkaikleşmesi, yaşama içgüdüsüne ve rasyonel zekanın gereklerine karşı direnmesi anlamına gelmektedir. İnsanoğlu bilim vasıtasıyla açtığı çukuru ancak bilimle kapatabilir ve kapatmalıdır. Bu anlamda Karl Popper'in temel düşüncesi ve yönetmen Nolan tarafından inşa edilen filmin alt-metni aynı damardan beslenmektedir. Bu iki ismin batı liberalizmine ve batı liberalizminin inşa ettiği kurum ve kavramlara yaklaşım biçiminin sürekli olarak kesişmesi de tespit edilen unsurlardan birisidir.

Interstellar özelinde Christopher Nolan'la Karl Popper arasında bilinçli veya bilinçsiz gerçekleşen bu benzeşim, yirminci yüzyılda alevlenen postmodern bilim tartışmalarında bilimin potansiyel aşkınlığına ve birey ve toplum üzerindeki optimistik etkisine dikkat çeken Popper'in düşüncelerinin pek çok disiplinde ve sanat dalında etkili olduğunun bir kanıtı olarak da düşünülebilir.

Sonuç olarak bilimsel bilgiyi, bilimsel bilginin işlevini, bilimsel bilginin bireysel ve toplumsal manada değerini ve batı liberalizmi ile bilimsel bilgi arasındaki organik bağı değerli ve önemli bulan Karl Popper ile bilimkurgu filmi Interstellar'da ve neredeyse tüm sinematografisinde bu görüşleri paylaşan Christopher Nolan arasındaki tespit edilen bu benzeşim ve kesişim; Popper'in fikirlerini kavrayabilmek, yönetmenin filmlerinin alt-metnini daha gerçekçi analizlerle ele alabilmek ve -bu film özelinde de olsa- bilim felsefesi ile bilimkurgu türü arasındaki dirsek temasını teşhir edilebilmek açısından son derece kritik bir öneme sahiptir.

Kaynakça

- Baudouin, J. (1993). *Karl Popper* (çev. B. Gözkan). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Baudrillard, J. (2012). *Kusursuz Cinayet* (çev. N. K. Sevil). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Baumann, Z. (2003). *Modernlik ve Müphemlik* (çev. İ. Türkmen). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bernal, J. D. (2009). *Tarihte Bilim* (çev. T. Ok). İstanbul: Evrensel Basım Yayın.
- Best, S. ve Kellner, D. (2016). *Postmodern Teori* (çev. M. Küçük). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bölükbaşı, M. (2013). "Christopher Nolan'ın 'Batman Üçlemesi' Üzerine İdeolojik Bir İnceleme", *Yedi: Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi*, 9, 1-10.
- Büyükdüvenci, S. ve Öztürk, S. R. (2014). *Postmodernizm ve Sinema*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Davies, M. W. (2001). *Darwin ve Fundamentalizm* (çev. E. Kılıç). İstanbul: Everest Yayınları.
- Feyerabend, P. (2017). *Bilimin Tiranlığı* (çev. B. Yıldırım). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Hawking, S. (2016). *Zamanın Kısa Tarihi* (çev. B. Gönülşen). İstanbul: Alfa Kitap.
- Kellner, D. (2013). *Sinema Savaşları* (çev. G. Koca). İstanbul: Metis Yayınları.
- Lakatos, I. (2014). *Bilimsel Araştırma Programlarının Metodolojisi* (çev. D. Uygun), İstanbul: Alfa Kitap.
- Lewens, T. (2019). *Bilimin Anlamı* (çev. K. Kaynar). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Lyotard, F. (1997). *Postmodern Durum* (çev. A. Çiğdem). Ankara: Vadi Yayınları.
- Milligan, M. (2007). *Karl Popper'in Pozitivizmi ve Toplum Bilimi* (çev. A. Toraman). O. Geridönmez (Ed.). *Bilim ve Düşünce: Neopozitivizm Eleştirisi*. Birinci Baskı. İstanbul: Evrensel Basım Yayın, 169-181
- Popper, K. (1989). *Açık Toplum ve Düşmanları Cilt 1* (çev. M. Tunçay). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Popper, K. (2006). *Hayat Problem Çözmektir* (çev. A. Nalbant). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Popper, K. (2016). *Daha İyi Bir Dünya Arayışı* (çev. İ. Aka). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Ural, Ş. (1986). *Pozitivist Felsefe*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

İnternet Kaynakları

İnternet: Kuznicki, J (Ağustos, 2017). *What did Popper actually believe about speech and tolerance in a liberal, pluralistic society?*. Web: <https://www.libertarianism.org/columns/paradox-tolerance> 10.09.2020 tarihinde alınmıştır

Görsel Kaynakları

Görsel 1. *Interstellar*, Christopher Nolan, 2014 Erişim: <https://i.imgur.com/HqexXTc.jpg> (14.09.2020)

Görsel 2. *Interstellar*, Christopher Nolan, 2014 Erişim: <https://www.imdb.com/list/ls036197115/mediaviewer/rml201150208> (14.09.2020)

Görsel 3. *Interstellar*, Christopher Nolan, 2014 Erişim: <http://moviemansguide.com/main/2017/12/review-interstellar-4k/2/> (14.09.2020)